

**LBRIS** | We know  
Colecție coordonată de  
FLORIN-RĂZVAN MIHAI

**BOGDAN STANCIU**

# Între Schengen și Levant

Reportaje și însemnări de călătorie  
prin România, Balcani și împrejurimi

**CORINT**  
**ISTORIE**  
AUTORI ROMÂNI  
—2023—

scanează, tot de pe mobilul pasagerului, dar sistemul dă și rateuri, așa că Wolfgang trebuie să arate și biletul fizic.

În câteva minute, în boxele din compartiment se anunță în germană și engleză că urmează stația Viena și că trenul a ajuns la timp. *Transilvania*, cu ale ei patru vagoane cam prăpădite, române și maghiare, trage la linia numărul 10 de la Wien Hauptbahnhof și oprește la 17.21 fix, conform programului.

\*

A doua zi, drumul de întoarcere nu aduce noutăți majore. Trenul pleacă la 11 fix din Viena, cu întârziere de 18 minute, din cauza unor probleme ale ÖBB. În tren nu par să fie mai mult de o mână de români, cu tot cu semnatarul acestor rânduri. Majoritatea călătorilor care urcă la Viena coboară la Budapesta, de unde urcă alții, care se dau jos, pe rând, până la Episcopia Bihor, unde trenul e aproape gol. La Oradea se mai urcă câțiva călători, majoritatea studenți care merg la Cluj.

La nivel simbolic, *Transilvania* urmează același tipar ca la dus, dar în sens invers: viteza scade și lumea sărăcește. Punctele de inflexiune sunt, în ordine, Hegyeshalom, la granița austro-ungară, Budapesta, unde se întâlnesc Ungaria de Vest cu cea de Est, Püspökladány, unde ne întoarcem la linia ne-electrificată, și Episcopia Bihor, pe unde reintrăm în țară. În România s-a lăsat deja întunericul și auzim din nou familia-rul glas al roților de tren de la noi, tăgădăng-tăgădăng. „Nașul” scrie cu pixul pe bilete, vine și un supracontrolor, cu bască, ochelari și un aer dezabuzat. Pe la Aghireșu se oprește căldura. Noroc că nu mai e mult. Ajungem la Cluj înfrigurați, exact la 22.25, conform orarului. Suntem acasă, undeva în vestul unui stat din estul Uniunii Europene, cam la jumătatea distanței dintre Schengen și Levant.

## Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i> .....	7
PARTEA ÎNTĂI – <i>Occidentul și Mitteleuropa</i> .....	11
Schengen, la el acasă .....	11
Amsterdam, orașul tuturor libertăților .....	18
Aarhus, un oraș din viitor .....	21
Tallinn. Evul Mediu vine prin Wi Fi .....	24
Newgrange, mister și magie în Insula de Smarald .....	34
Tenerife fără bătrânețe și vară fără de iarnă .....	36
Întâlniri pe Camino .....	44
Luxemburg, mic la stat, mare la sfat .....	52
Augusta Treverorum .....	57
Bologna: deșteaptă, roșie și grasă .....	60
La Roma ne vom întoarce mereu .....	64
Elveția, pe repede înainte .....	66
Pe Inn în jos, pe un mal frumos .....	76
Castelul uriașilor de pe meleagul țipțerilor .....	79
Eger, cutiuța cu bijuterii a Ungariei .....	82
Gyula, pământ românesc! .....	84
PARTEA A DOUA – <i>România</i> .....	89
Oradea, o vizită în Mitteleuropa .....	89
Prin tainețele craiului .....	97
La pas pe Drumul Fermecat .....	103
Ultimele păduri virgine .....	110
Călător în Țara Călatei .....	120
Aur curat .....	129
Safari în Cretacic. Și alte minunății .....	141
Pe urmele dacilor .....	149

Vederi de pe cel mai lung bulevard al țării .....	164
Pietrele sașilor .....	170
În vizită la ceilalți sași .....	188
Două file din paradisul lui Borges .....	200
În inima țării. ....	209
Castelele electrice din Carpați .....	214
În casele regilor. ....	225
Un prinț din UK, îndrăgind Transilvania. ....	233
Cea mai mare călătorie .....	240
Două gări, trei kilometri și o sută de ani. ....	246
Dincolo de vămile reci. ....	253
Ultima pată albă pe harta Europei. ....	262
Neamț (file din poveste) .....	274
Schituri și mituri în țara care nu există .....	286
Dobrogea, pe căi nebătute. ....	297
Nodul gordian al călătorilor .....	315
Povești cu Albe ca Zăpada .....	324
Pe Clisură, în sus și în jos .....	334
Ada-Kaleh. Ce a fost, ce a rămas .....	341
<i>Terra mirabilis</i> . ....	346
<b>PARTEA A TREIA – Balcanii și Levantul.</b> .....	363
Din Mitteleuropa spre porțile Levantului. ....	363
<i>Slow travel</i> în Voivodina .....	377
Srpska iese din canion .....	387
Popasuri bulgărești: Plovdiv, Vidin, Veliko Tărnovo. ....	393
Albania de dincolo de plaje. ....	405
Cel mai lung <i>catwalk</i> al Adriaticii .....	410
Arteră spre inima Balcanilor .....	413
O călătorie în Grecia .....	439
Amintirile de neșters se scriu cu Creta .....	465
Cipru, între Orient și Occident .....	472
Istanbul, fascinația imperiilor pierdute. ....	481
La porțile Levantului .....	500
Jurnal din Levant .....	510
Cu <i>Transilvania</i> , de la Cluj la Viena (în loc de concluzie) ...	531

Titlu	Autor
1. Această dragoste care ne leagă	Doina Jela
2. Adevărata călătorie a lui Zahei, Vasile Voiculescu și taina „Rugului Aprins”	Marius Oprea
3. Ceaușescu și epoca sa	Lavinia Betea
4. Conversații cu Regele Mihai	Stelian Tănase
5. De ce am plecat din România	Iuliana Alexa (coord.)
6. Democrația sub asediu. România în context regional	A. Goșu, A. Gussi (coord.)
7. Dincolo de regulile jocului. Trepte și limite ale compromisului intelectual în perioada 1948–1964: Mihai Ralea, G. Călinescu și Tudor Vianu	Ruxandra Câmpeanu
8. Dragă Sisilut, noi pe lumea asta nu o să ne mai vedem	Anca Ștef, Raul Ștef
9. Drumul Damascului. Spovedania unui fost torționar	Doina Jela
10. I se spunea Machiavelli	Lavinia Betea
11. Iluzia cristalizării. Comunism, exil, destine	Liliana Corobca
12. Integrarea României în sfera de influență sovietică (1944–1947). Perspective internaționale și locale	Emanuel Copilaș
13. Jurnal nediplomatic (1998–2001)	Ioan Grigorescu
14. Jurnal, vol. 1	Ion Rațiu
15. Jurnal, vol. 2	Ion Rațiu
16. Jurnal, vol. 3	Ion Rațiu
17. Jurnal, vol. 4	Ion Rațiu
Jurnal, Volumul 5: Strădaniile zadarnice pentru unitatea exilului (1974–1978)	Ion Rațiu
18. Kiseleff 10. Fabrica de scriitori	Marin Ioniță
19. Labirintul morții	Petre Gr. Ionașcu
20. Mafia arabă în România. De la Ceaușescu la Iliescu	Marius Oprea
21. Maria Tănase. Artista, omul, legenda	Ștețarel Olaru
22. Masoni sub judecata comunistă. Grupul Bellu	Diana Mandache
23. Mica enciclopedie a Marelui Război (1914–1918)	Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu
24. Mihai Caraman. Un spion român în Războiul Rece	Florian Banu
25. Munca forțată din România în regimul comunist. Internările administrative din perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948–1965)	Nicoleta Ionescu-Gură
26. Nicolae Filipescu. Însemnări (1914–1916)	N. Polizu-Micșunești
27. Paul Goma. Conștiință istorică și conștiință literară	Flori Bălănescu
28. Pe cont propriu. Jurnal (1989–1995)	Doina Jela

## PARTEA ÎNTÂI

*Occidentul și Mitteleuropa*

## Schengen, la el acasă

Schengen, un sat din Luxemburg, pe malul râului Moselle, este unul dintre acele locuri despre care a auzit toată lumea, dar unde foarte puțini au ajuns. A fost ocrotit de-a lungul întregii sale istorii de un anonimat deplin, până în 15 iunie 1985, când monotona viață de zi cu zi a fost spulberată de apariția pe splaiul din localitate a unei oștiri de oficiali la patru ace, gărzi de corp, fotografi și cameramani. Toți au urcat la bordul unui vas de agrement, care a ancorat în mijlocul râului. Au stat acolo ceva vreme, timp în care localnicii s-au uitat intrigați la vapuraș, întrebându-se ce se întâmplă. Când politicienii au ieșit înapoi la lumină, Acordurile de la Schengen erau deja semnate, iar satul își începea ascensiunea spre notorietatea mondială.

\*

Schengen este frumos ca o carte poștală, ordonat ca o bibliotecă și curat ca o farmacie. Aici se întâlnesc granițele a trei state: Germania, Franța și Luxemburg. Dacă treci podul peste Moselle, ești deja în Germania, și dacă faci dreapta și mai mergi 400-500 de metri, ajungi în Franța. Punctul exact unde

se întâlnesc cele trei granițe se află pe râu, de aceea și tratatul a fost semnat pe un vapor.

La început, acordul a fost convenit doar de Germania, Franța și statele Uniunii Benelux (Belgia, Olanda și Luxemburg). Cum, în iunie 1985, Luxemburgul se afla la președinția Beneluxului, secretarul de stat pentru afaceri externe al micuțului stat, Robert Goebbels, a venit cu ideea ca tratatul să fie semnat în locul unde se întâlnesc Germania, Franța și Beneluxul, adică în Schengen.

Mai multe monumente, un muzeu interactiv, un centru de informare turistică plutitor și un restaurant elegant, toate înșirate pe 200-300 de metri de-a lungul râului Moselle, reușesc să capitalizeze turistic brandul Schengen.

Martina Kneip, energica directoare a Centrului European din localitate, își plimbă în viteză musafirii de-a lungul splaiului de unde s-au urcat acum 30 de ani semnatarii acordului la bordul vasului și unde acum sunt amplasate monumentele. În fața fiecăruia dintre ele ține un expozeu doldora de detalii.

„În ultima perioadă, teama pe care o aud cel mai des exprimată este că nici nu ne dăm seama ce am pierde, dacă s-ar desființa acordul Schengen”, spune fără ocolișuri Martina Kneip, chiar în fața unor bucăți din Zidul Berlinului, amplasate aici în 2010, cu ocazia sărbătoririi a 25 de ani de la semnarea convenției.

Acum, podul peste Moselle este traversat în mod curent de germani și francezi din localitățile de graniță, Perl, respectiv Apach, dar și de mai departe, care vin să alimenteze cu benzină și motorină din Schengen, unde combustibilul e mai ieftin. La fel, luxemburghezii trec podul până în Perl, pentru cumpărături de la supermarketul Rewe, la prețuri mult mai convenabile decât în Luxemburg, sau merg după croasante la Apach.

Lucrurile nu au stat însă întotdeauna așa, ba chiar granițele erau o problemă cotidiană pentru localnici. „Înainte de

semnarea acordului, dacă mergeam 150 de metri mai încolo de sat, trebuia să trecem prin punctul de frontieră. Aveam peste tot puncte de control, indiferent dacă voiam să mergem în Germania și Franța”, își aduce aminte primarul comunei, Ben Homan, un bărbat trecut de 50 de ani. „Era o mare bătaie de cap. Controale peste tot. Un punct de control la un capăt al podului, altul, la celălalt capăt”, își aduce aminte și englezul Andrew Allen, stabilit în Schengen încă din 1978. Împreună cu prietena sa din Germania, se bucură din plin de o plimbare într-o zi neobișnuit de caldă de noiembrie: au mers până în Germania, apoi s-au întors în Schengen, să ia masa de prânz.

\*

Schimbarea nu a venit imediat după semnarea tratatului, fiindcă acordul a rămas doar un document până în 26 martie 1995, când a fost pentru prima dată aplicat, mai întâi în cele cinci țări fondatoare plus Spania și Portugalia. „Ca să fim cinstiți, după ce acordul s-a semnat, nu s-a schimbat mare lucru, în prima fază. Punctele de control existau în continuare, dar localnicii puteau să-și pună o bulină verde pe mașini, semn că nu aveau nimic de declarat la vamă, și treceau fără să fie controlați”, povestește primarul Homan.

„În a doua fază, de implementare propriu-zisă a acordului, punctele de control au dispărut, iar acest lucru a fost extrem de important pentru noi, mai ales fiindcă producătorii noștri de vin aveau vii pe celălalt mal al râului Moselle, în Germania sau în Franța. Iar oamenii de aici aveau legături foarte strânse cu cei de peste graniță. Au început să meargă la Perl, în Germania, sau la Apach, în Franța, să cumpere una-alta, iar acest lucru în viața noastră de zi cu zi este foarte important, pentru că nu mai trebuie să pierzi vremea la punctele de control”, mai spune primarul.

Spațiul Schengen s-a mărit în continuare cu noi state, care, mai întâi, au semnat acordul și apoi l-au implementat, adică au desființat punctele de control de la granițele cu alte state din zona Schengen.

În urma acestei evoluții fulminante – pe care, după cum spune Martina Kneip, nimeni nu o anticipa, când s-a semnat tratatul –, Spațiul Schengen a ajuns să cuprindă 26 de state, cu o populație de 417 milioane de locuitori și o suprafață de 4,4 milioane de kilometri pătrați.

„Suntem cel mai cunoscut sat din lume. Noi sau Bethlehemul”, zâmbește primarul din Schengen. Efectele notorietății pe care a dobândit-o satul s-au făcut simțite tot treptat. În 2006, comuna din care face parte satul și-a schimbat numele din Remerschen în Schengen. Apoi, în 2011, Schengen a absorbit alte două comune, pentru un total de nouă sate.

Au început să apară și anecdotele pe seama numelui satului. Una spune că un localnic din așezările care au fuzionat în 2011 cu comuna Schengen a vrut să meargă în concediu în Turcia. Pe aeroportul din Amsterdam, unde trebuia să schimbe avionul, văzând că sunt două fluxuri de călători, unul pentru Schengen, altul non-Schengen, el s-a plasat, firește, pe fluxul de Schengen. Un angajat al aeroportului l-a îndrumat să se ducă spre zona non-Schengen, dar omul a contracarat arătându-i că are buletin de Schengen, deci, evident, trebuie să meargă pe unde e scris numele.

\*

Chiar dacă s-au dematerializat, granițele sunt tot acolo, dar se manifestă mai subtil. Poate părea greu de crezut, însă, venind dinspre Luxemburg, primul fapt pe care îl remarci dincolo de podul peste Moselle, în Germania adică, este că lucrurile nu sunt chiar așa de bine puse la punct. Imediat pe stânga sunt

două panouri de semnalizare strâmbe și ruginite, lucru de neînchipuit în micul stat învecinat. Mai departe, un sens giratoriu, în apropierea căruia trecerile de pietoni sunt prost semnalizate. La stânga din sensul giratoriu, se află un restaurant cu bucătărie internațională, o rotiserie și, un pic mai sus, popularul supermarket Rewe. La dreapta, e drumul spre Franța, mărginit de o bandă pentru biciclete și pietoni, pe care se plimbă două doamne în vârstă, ieșite la promenadă. Una dintre ele poartă în lesă un câțel.

Ieșirile/intrările din Luxemburg și Germania sunt semnalizate cu panouri albastre, cu numele statelor în mijlocul celor 12 stelute galbene de pe steagul Uniunii Europene. În Franța nu e cazul. Primul lucru scris în franceză e un panou de „Cedează trecerea”, semnul de intrare în Apach și, ceva mai încolo, câteva panouri de orientare turistică. Din ele află că te găsești în „Țara Celor Trei Frontiere”, împânzită de trasee cicloturistice și de drumeție. Un pic mai încolo află că pista pentru pietoni și biciclete pe care se plimbau doamnele cu câțelul se numește „Calea Robert Schumann”, după unul dintre fondatorii Uniunii Europene. Apar și primele hârtii aruncate pe jos și PET-uri în tufișurile de la marginea drumului. În Luxemburg, pentru așa o dezordine, probabil ar cădea guvernul.

Dar primul lucru care iese cu adevărat în evidență la intrarea în Franța este silueta unei replici la scară redusă a Turnului Eiffel, aflată pe marginea șoselei, la intrarea în Apach. Lângă el se găsește o masă de picnic, unde o familie tocmai a terminat de mâncat. Se numesc Mehmedovic și sunt de origine bosniaci musulmani. S-au refugiat în Franța în urmă cu 14 ani. Senada, o adolescentă care vorbește engleza, spune că, împreună cu sora ei, tatăl și o verișoară au plecat din Nancy spre Trier, distanță de 150 de kilometri, pentru cumpărături la Lidl și Aldi. „Ne luăm ce ne trebuie, fiindcă e mai ieftin. Nu vizităm nimic, doar

shopping”, mai spune tânăra. Întrebată despre spațiul Schengen și satul din vecinătate cu același nume, dă din umeri cu un zâmbet. Aparent, nu știe mare lucru.

Toată generația tânără pare să fie în această situație, iar absența frontierelor e considerată un fapt de la sine înțeles, subliniază primarul din Schengen. „Cei tineri, cum sunt fiicele mele, nici măcar nu știu că existau frontiere. Se plimbă de jur-împrejur fără să aibă cea mai mică idee despre cum era înainte, cu toate acele controale. Nu știu nici cum era să schimbi bani, fiindcă înainte erau mărcile germane, francii, dar acum avem euro peste tot. Fiicele mele nu realizează faptul că traversează o frontieră”, spune, cu un ușor năduf, Ben Homan. „La fel, vecinii germani vin aici să alimenteze cu benzină și, dacă sunt întrebați, nu știu nimic, spun că au venit să bea o cafea și să bage benzină. Pe de altă parte, sunt turiști care vin din Bombay, din Coreea, special ca să vadă locul unde a fost semnat acordul, iar cei care locuiesc la zece kilometri de aici nu realizează acest lucru”, mai spune primarul.

\*

Văzut de pe partea cealaltă a râului Moselle, din Germania sau Franța, Schengen pare decupat dintr-o poveste, cu castelul, biserica și străzile strâmte așezate sub un șir de coline plantate cu viță-de-vie, pe care toamna le-a pictat în galben cald și ruginiu regal. Viile și maeștrii vinificatori dau viață unui vin alb încântător. Crama „Domaine Henri Ruppert”, cu o arhitectură modernă, legată organic de dealurile din jur, este situată pe coama unei coline, la o aruncătură de băț de centrul satului.

Frecvent, la cramă se organizează degustări pentru turiști. Primul vin care se servește este „Esprit de Schengen”, un crémant (vin spumant) ușor, cristalin și fin. „Este un brand bun: când vorbești de Schengen, te gândești la ceva de calitate”,

spune oenologul care conduce degustarea. Producătorii de vin din regiune sunt primii care au început să folosească acest nume, Schengen, pentru etichetele vinurilor pe care le fabrică, îl completează primarul Ben Homan.

Dar rezultatele pe plan economic de pe urma numelui de abia acum încep să se contureze. În ultimii ani au început să vină foarte mulți turiști din toată lumea să vadă locul unde a luat ființă Spațiul Schengen. „Majoritatea acestora sunt în trecere, fac un tur prin Europa și vor să vadă și locul acesta. Dimineța sunt aici, după-amiaza au ajuns deja la Bruxelles. Mai ales celor care vin cu autocarul încercăm să le oferim pachete turistice care să îi țină mai mult în această zonă, a văii Moselle și, în general, în Luxemburg”, mai spune primarul.

\*

Muzeul European din Schengen spune într-un mod atractiv istoria despărțirii de granițe. Sunt expuse uniforme de grăniceri, pașapoarte etc. Mai multe *desk-uri* multimedia relatează despre cum era viața înainte și după abolirea frontierelor. Totuși, într-o sâmbătă neobișnuit de călduroasă de noiembrie, sunt mai mulți oameni pe terasa restaurantului de lângă, la un vin, o bere sau la o cafea, decât înăuntru. Peste drum, se află Monumentul Coloanele Națiunilor, cu câte o stea pentru fiecare țară membră Schengen. Pe splaiul unde se află monumentul, lumea a ieșit la plimbare. Printre trecători se numără și familia Leclerc. Mady (40 de ani), funcționar la un birou de avocatură din Luxemburg, a ieșit la plimbare alături de mama sa, Nicole, care împinge căruciorul în care se află mezinul familiei, un băiețel în vârstă de trei luni. „Ni s-a schimbat viața, asta s-a întâmplat”, spune Mady când e întrebată despre ce efecte a avut acordul în satul Schengen. „De exemplu, mama mea locuiește într-o rezidență pentru seniori, în Perl. Dacă nu

ar fi existat acordul, ar fi trebuit să trecem prin două puncte de control ca să ne vedem. E drept, vameșii îți știau de obicei mașina și te lăseau să treci fără alte controale. Dar acum putem să facem când vrem shopping dincolo și cei de dincolo, aici. Ne putem deplasa unde vrem”, spune femeia.

Fiul ei, Anas, este un boț de bebeluș de trei luni care privește lumea de sub streășina căruciorului. Fără să aibă habar, este întruparea firavă a multora dintre dilemele și speranțele legate de Uniunea Europeană. Tatăl său este egiptean, iar Mady este căsătorită cu el doar după tradiția musulmană, nu și din punct de vedere legal. Acum, el așteaptă, în Egipt, să primească viza care – ce ironie! – se numește Schengen, pentru a putea veni să trăiască alături de familia sa din comuna Schengen. „Sper să nu se desființeze acordul, date fiind problemele cu refugiații... De multe ori nici nu ne dăm seama ce avem, doar când îl pierdem”, încheie Mady Leclerc. (Noiembrie 2015)

### Amsterdam, orașul tuturor libertăților

Capitala *de jure* a Olandei are o reputație de destinație ușuratică în România. „Ai fumat [marijuana]?” și „Ai fost în Red-light District [zona prostituatelor]?”, cam acestea sunt primele două întrebări – și poate singurele – pe care le primești când te întorci dintr-o călătorie din Amsterdam.

Bineînțeles, Amsterdam este mult mai mult decât o sumă de *coffee-shop*-uri – multe dintre ele la limita salubrității – și de spectacolul destul de trist al prostituatelor din vitrine. Dar, fără exhibarea viciilor în stradă, nu ar fi ceea ce este: orașul tuturor libertăților.

Un mușuroi uman al lumii libere este piața din fața Gării Centrale, locul unde se stabilește de obicei primul contact dintre călător și oraș. Tramvaiele glisează pe insula artificială,

printre miriade de oameni care fojgăiesc încolo și înapoi. Pe dreapta, e punctul de plecare al vapoarelor, pe stânga și mai în secund plan, dincolo de un ochi de apă, se lăbărțează o biserică gotică. O negresă grasă ține un carton în mână, pe care scrie că Iisus ne iubește pe toți. Doi tineri îndrăgostiți, un el și un el, se țin de mână, înainte de a trece strada pentru a porni în explorarea orașului, pe marele bulevard Damrak. Centrul de informații pentru turiști e situat tot aici, într-o clădire cu înfățișare de conac de secol al XIX-lea.

O bună idee e să vă faceți acomodarea cu orașul la bordul unui vapor, de-a lungul unei excursii pe canale, una dintre atracțiile „obligatorii” ale Amsterdamului. Majoritatea croazierelor ocolesc insula gării centrale prin spate, pe râul IJ, și îi aduc pe pasageri în fața unei clădiri de fier care seamănă cu un rechin verde, proiectată de celebrul arhitect italian Renzo Piano. Se numește NEMO și este un muzeu al științei.

Înainte de a intra pe canalele propriu-zise, vaporușul dă o tură și prin fața unei impresionante corăbii de lemn cu trei catarge. Aceasta este replica fidelă a vasului *Amsterdam*, unul dintre cele mai mari ale Companiei Olandeze a Indiilor Orientale, care s-a scufundat chiar la primul său voiaj, în 1749. Munca de reconstituire a corăbiei a durat cinci ani și a fost gata în 1990. De atunci noul velier *Amsterdam* stă ancorat în fața Muzeului Național Maritim.

Croazierele vapoarelor continuă pe canalele din centrul orașului și se încheie în același loc din fața gării. Ghidajele includ fragmente din istoria orașului, inspirate de clădirile înalte și subțiri care defilează ordonat în stânga și dreapta.

După întoarcerea din croazieră, e vremea să luați orașul la pas. Aici, deja fiecare călător își poate construi propriul Amsterdam, de la pasionați de artă la iubitori de istorie și arhitectură, la amatori de droguri ușoare legale sau amor pe bani,

metropola libertății are oferte de nerefuzat. Orice ați alege, nu vă veți putea feri de un lucru – spectacolul străzii. Pentru o supradoză din acest „drog”, petreceți jumătate de oră în piața Dam, kilometrul zero al Amsterdamului. Simultan, aici puteți găsi un Yoda levitând, o Doamnă cu Coasa fumând „iarbă”, entuziaști care oferă îmbrățișări gratis, tineri care îndeamnă la pocăință sau un scoțian cântând „Amazing Grace”, la cimpoi. Luați-vă porția de artă stradală lângă un corn de hârtie, umplut cu cartofi prăjiți și maioneză – varianta olandeză a fast-foodului.

De aici încolo, fiecare cu Amsterdamul lui. Limita este doar libertatea celuiilalt.

\*

Dacă Amsterdam e o junglă urbană, există și o grădină urbană olandeză, iar aceea este Amersfoort. Orașul de dimensiuni medii (în jur de 150 000 de locuitori) trăiește în umbra mai marelui Utrecht, nu departe de și mai marele Amsterdam.

În Amersfoort nu sunt *coffee-shop*-uri (cel puțin nu ostentative), nici cartier „roșu”. Există însă o piață de flori și una de pește, brânzeturi și legume, deasupra căroră plutește muzica de carillon, venită din turnul care domină piațeta centrală. Dacă există o Europă Occidentală idilică, aceasta se materializează în fiecare weekend, în jurul bisericii centrale din Amersfoort, unde vânzătorii își deschid tarabele cu bunătăți, apoi, la amiază, le strâng pentru a face loc pietonilor ieșiți la plimbare.

Amersfoort este un triumf al planificării urbane. Centrul istoric pietonalizat este străbătut de canale și străduțe medievale, flancate de clădiri vechi cu ținute impecabile; dar și câteva clădiri noi, care par că se ridică organic din cele mai vechi. Două șosele înconjoară concentric nucleul istoric. Dincolo de cea mai importantă dintre ele, cu benzi largi și trotuare pe măsură, se

găsesc cartierele rezidențiale sau nucleele urbane noi, precum Lemplein, cu zone de promenadă, shopping și divertisment.

Câteva străzi care pleacă din centrul istoric străpung ca niște raze șoseaua circulară, pentru a ajunge în zonele de dezvoltare urbană mai nouă. Peste tot, de-a lungul, latul și curmezișul orașului, piste, pasaje și parcări pentru biciclete. (Ianuarie 2016)

### Aarhus, un oraș din viitor

La începutul lunii mai, Aarhus abia se dezmoștește după lunga iarnă daneză. Bannere care sărbătoresc statutul de Capitală Culturală Europeană din acest an al orașului împânzesc centrul pietonal și gara. Dar cam atât, deocamdată. Programul cultural va începe să „duduie” câteva săptămâni mai încolo, când va debuta și sezonul estival. Până atunci, un singur birou de informații turistice deservește turiștii, care deja încep să forfo-tească, și acela în port, nu în centru. Chiar mai puțin convenabil, principalele două porți de intrare în oraș, gara și autogara, nu au niciun indicator spre biroul de informații.

Partea bună e că Aarhus este – în zona centrală, cel puțin – de dimensiuni comparabile cu Clujul, astfel încât se poate ajunge pe jos în 15-20 de minute în aproape toate punctele de interes ale orașului.

Metropola părții continentale a țării lui Hamlet – capitala, Copenhaga, e pe o insulă – sclipește sub soarele strălucitor, dar rece. Terasese sunt întinse de-a lungul râului Aarhus și în centrul pietonal, chiar dacă de dimineață de abia a trecut de 10°C, cu tot soarele strălucitor.

Danezii, înalți, atletici și amabili, ies pe stradă să se bucure de vremea frumoasă, la o cafea – lungă, slabă și multă, în stil american – și un suc de fructe, sau mic-dejun. Orașul e aranjat și ordonat, prietenos cu bicicliștii și pietonii.

Centrul de informații turistice funcționează în impunătoarea clădire Dokk1, care nu poate fi ratată, fiind situată chiar pe malul Mării Baltice, la mică distanță de gară și autogară. Arhitectura clădirii este spectaculoasă, în formă de heptagon, amplasat pe o prismă de sticlă. Aici funcționează biblioteca orașului și serviciile primăriei care au legătură directă cu cetățenii.

Dokk1 este un excelent punct pentru a începe explorarea orașului, urmând cursul râului Aarhus, amenajat impecabil. Din nou, acesta este, ca dimensiuni, comparabil cu Someșul, dar orice altă comparație se încheie, din nou, aici. Punerea în valoare a cursului de apă din Cluj la nivelul celui din Aarhus este doar un vis<sup>1</sup>: maluri cu terase de lemn, coborând în trepte, peluze tunse îngrijit, iar acolo unde malurile sunt de beton, verticale, acestea au fost acoperite cu vegetație ornamentală. Un mal al râului, cel dinspre centru, este o esplanadă pietonală, pe celălalt se circulă cu mașinile. Simplu și eficient.

Urmând calea apei, pe dreapta apare un parc minimalist, cu instalație cinetică, iar pe stânga și un pic mai sus se ițește clădirea ARoS, muzeul de artă la orașului, un fanion al anului cultural 2017. ARoS nu excelează printr-o arhitectură care să-ți taie respirația. Este, în mare, un cub de beton și sticlă, dar e de neuitat, fiindcă deasupra acoperișului are instalată o pasarelă în formă de inel, ca o coroană, vopsită ROGVAIV.

Astfel, de la înălțimea pasarelei, Aarhus poate fi observat în fiecare dintre culorile curcubeului, pe rând. Experiența este fantastică. În tonuri de la roșu la violet, trecând prin oranj, galben, verde, albastru și indigo, siluetele clădirilor înalte ale orașului se decupează de pe un cer care își schimbă și el culoarea, ca într-un caleidoscop.

<sup>1</sup> Între timp, malurile Someșului au fost prinse în două proiecte cu finanțare europeană, aprobate în 2020, care le vor transforma radical.

Ca să ajungi la pasarela-inel, trebuie să plătești biletul de intrare la muzeu. Așadar, plimbarea la înălțime face parte din experiența artistică integrată pe care o oferă muzeul. Când l-am vizitat, vedeta expozițiilor era una dedicată grădinii, compusă din două secțiuni, una, „clasică”, cu picturi semnate de artiști celebri, a doua, interactivă și contemporană, prezenta modul cum omul influențează natura, prin instalații eco-artistice vii, create cu ajutorul plantelor cultivate de autori.

Următorul obiectiv pe lista „*must see*” stabilită împreună cu angajata de la centrul de informații turistice a fost Den Gamle By, Orașul Vechi pe românește, un muzeu în aer liber care recrează viața urbană a Danemarcei, cu începere din anii 1600 până în anii 1970. Greul este dus de epoca marelui Hans Christian Andersen (secolul al XIX-lea). Case orașenești din toată Danemarca au fost demontate și aduse la Aarhus, iar în interiorul lor a fost refăcută atmosfera, nu întotdeauna plăcută, a atelierelor cizmarilor, pantofarilor, dulgherilor, tâmplarilor sau tipografilor de altădată.

În Orașul Vechi, obiecte originale și replici fidele sunt decorurile unei povești vii, care se derulează de-a lungul câtorva kilometri de străzi și al unui mic curs de apă. Personajele vii, costumate în bunicuțe cu ochelari care croșetează într-un ungher al camerei, sau în ucenici mai mult sau mai puțin puși pe muncă, populează povestea orașului danez. Dacă oboșiți, puteți opri pentru o prăjiturică și cafea, sau pentru o masă îndestulată, la restaurantul *vintage* al muzeului, unde lichidele fierbinți sunt servite din ceșcuțe de porțelan.

După-amiază, când se fac vreo 15°C, parcurile sunt pline, tineri în mânecă scurtă fac curte pe pătură fetelor, iar un curajos face plajă la bustul gol, pe un gazon tuns milimetric. Venit din România, te bucuri că poți rămâne doar în tricou și polar.